СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 102. Джерзи Сити, Н. Дж., понеділок, 4. мая, 1925. VOL. XXXIII. No. 102. Jersey City, N. J., Monday, May 4, 1925. THREE CENTS

Президент проти вмішування уряду в бизнес.

ВАШИНГТОН, 1. мая. — Президент Кулидж заявив підчас нинішної тижневої розмови з ґазетярами, що теперішна адміністрація не вірить у вмішування уряду в бизнесові справи. Таке урядове вмішування, на погляд президента, непокоїть бизнес.

ПЕРШИЙ МАЙ МИНУВ БЕЗ МАЙОВИХ СТРАЙКІВ.

НЮ ЙОРК, 1. мая. — Ґенеральний організатор Американської Федерації Праці заявив, що на сьогорічний день 1. мая не заряджено було для відсвяткования робітничого свята ні одного страйку.

Лишень вечером, по праці відбувалися збори, уладжені ріжними відтінками соціялістів, але й сі проминули майже не помітно.

ГРІМ ПОБИВ СОТКИ ШИБ.

НЮ ЙОРК, 1. мая. — Підчас короткої, але сильної громовиці, що навістила місто сьогодня сполудня, вдарив грім у мідяну кулю на верху головної будови в нюйорськім ботанічнім городі в Бронкс Парку. Гук грому був так сильний, що він розбив сотки шиб в дооколичних домах. Найбільше потерпіли шиби недалеко фордгемського університету, в котрому вилетіло понад сто шиб.

НАЙБІЛЬША ВИПЛАТА ГОТІВКОЮ В ІСТОРІЇ.

НЮ ЙОРК, 1. мая. — Щоби заплатити вдовам по двох братах Доджах за їх автомобілеві фабрики, банк Дилона в Ню Йорку виставив нині на сі фабрики один чек на суму 146 мілiонів долярів.

Є се найбільший чек, який колинебудь був виставлений в торговлі. Лишень держави виставляли такі або більші чеки. Приміром, підчас великої війни Морган виставив був чек на 250 мілiонів за англійсько-французькі бонди.

ПОХОРОНИ ВБИТИХ ЗАСУДЖЕНЦІВ.

НЮ ЙОРК, 1. мая. — Родина забрала й поховала [illegible] тіла братів Діямандів, котрих вбито на електричнім кріслі на основі судового присуду за участь в рабунку й вбиттю банкових післанців. На похоронах були траґічні сцени, коли рабін читав зібраним лист одного з Діямандів, в котрому автор закликає молодіж стерегтися злого товариства.

УЧИТЕЛІ НЕВДОВОЛЕНІ З ОДІННЯ УЧЕНИЦЬ.

НЮ ЙОРК, 1. мая. — Серед нюйорських учителів та учительок починається щораз виразнійший рух за реформою одежий дівчат-учениць. Учителі не злюбили короткі спідннчки та голі коліна своїх учениць та хочуть покласти також конець жуванню „ґами" та пудрованню лиця.

ЯКА ГОЛОВНА ПРИЧИНА РОЗВОДІВ?

БОЛТІМОР, МЕРІЛЕНД, 1. мая. — Президентка Ґенеральної Федерації Жіночих Клюбів говорила тут на загальних зборах сьої організації, що головною причиною розводів є те, що жінки люблять забавлятися цілими днями, а відтак женуть домів на кілька хвилин перед поворотом мужа з роботи, накупивши їди в крамниці делікатесів. Така „делікатесен вайф" не може добре держатися мужа і мусить розвестися скорше чи пізнійше.

ПЕРЕГОНИ БАЛЬОНІВ.

СТ. ДЖОЗЕФ, МЕЗУРЕ, 1. мая. — На перегони бальонів через Злучені Держави зголосилося 5 бальонів. На чолі кождого з них стоїть офіцир американської фльоти або армії. Перегони мають вирішити питанне, хто має представляти Злучені Держави на межинародних перегонах бальонів.

ДОВГИЙ ЛЕТ.

ФІЛАДЕЛФІЯ, 1. мая. — Американська фльота зарядила пробу, чи літаком можна буде перелетіти без висідання на сушу від Атлянтійського до Тихого океану. Літак, котрий вибрано для проби, вилетів вже 16 годин тому і ще не сів на землю.

ЗРІСТ НАСЕЛЕННЯ АМЕРИКИ.

ВАШИНГТОН, 1. мая. — Після обчислень бюра переписи число уродин в 1924. році було більше, як в 1923, а число смертий зросло. Очевидно, наслідком сього є приспішенне росту населення.

ФАБРИКАНТИ ЗБИРАЮТЬСЯ БУДУВАТИ ШПИТАЛІ.

АТЛЕНТИК СИТИ, Н. ДЖ., 1. мая. — Товариство фабрикантів стейту Ню Джерзі, рішило на своїх загальних зборах визначити відповідну суму гроша на виставлення шість шпиталів, у яких робітники моглиб найти відповідну й таню лікарську поміч.

ЗАХОДИ УРЯДУ ПРОТИ ВЕЛИКИХ РІЗНИЦЬ РОЗБИТІ.

ВАШИНГТОН, 1. мая. — Федеральний суд зніс заборону уряду проти пять великих різницьких підприємств, котрою заборонялося великим різницям торгувати другими, немясними средствами поживи.

В той спосіб покінчилася невдачею уряду боротьба, ціллю котрої було не допустити до монополю різниць над средствами поживи.

ДОСЯГ НЮЙОРСЬКИХ БАНКІВ.

НЮ ЙОРК, 1. мая. — Нюйорські банки перепустили через свої руки за нинішний день чеків на загальну суму 1 міліярда 697 міліонів долярів. Досі в історії фінансів світа лишень один раз лондонські банки зробили бизнес на загальну суму 1 міліярда [illegible] міліонів долярів.

Ратуйте галицьке українське село!

Всі писма до КОМІТЕТУ ПРАЦІ при Краєвому Комітеті Допомоги Голодному Селу, посилати на адресу:

Володимир Целевич, Львів, Ринок 10, Галичина, Европа.

А всі грошеві посилки на адресу:

Центральний Кооперативний Банк (Краєвий Кредитовий Союз), Львів, Ринок 10, або через Обєднаннє у Филаделфії.

В міру напливу жертв Комітет Праці буде їх розділювати при помочі українських економічних інституцій найбіднійшим селянам в найбільш навіщених голодом околицях.

МАСОВІ АРЕШТИ НА ВОЛИНІ.

У всіх повітах Волині переведено арештування. На кождий повіт припадає 25—30 арештованих. В Дубні і дубенському повіті арештовано між иншими: студента берл. університету Павла Шумовського, б. учителя Мартинюка, священика укр. автокефальної церкви Проказюка, голову філії „Просвіти" Тація; в Здолбунові ветеринарного лікаря Дмитра Пехорського, письменницю Г. Журбу, члена соймику Моргаєвського; в Луцьку б. інспектора гімназії Федоренка і члена соймику Марковського.

ВИРОК НАД УКРАЇНСЬКИМИ ПОВСТАНЦЯМИ В КИЇВІ.

В лютому місяці ми повідомляли про суд над повстанською ватагою Чміля, який відбувався в Київі. Тепер нами отримано відомости про кару над ними. Чміля, який на суді показався засуджено на 5 років умовно. Вчителька Ган, яка трималася на суді з надзвичайною самоповагою, запитувала суддів: „Чи мають право чужинці судити на Україні Українців". Її засуджено на 5 років зі суворою ізоляцією. Пані Ган була дружиною відомого українського патріота Вінника. Топчій та Брисенко також засуджені до 5 років зі суворою ізоляцією. Проценко, Колесник, Міроненко та Михайлюк засуджені на 5 років умовно.

БІЛЬШЕВИЦЬКА ЗАЗДРІСТЬ.

Китайці замовили в Москві для умершого, визначного свойого діяча, Сен-Ят-Сена, який за життя добивався згоди Китаю з Совітами, трумну, таку саму, як трумна Леніна. Коли та трумна прийшла до Китаю, показалося, що вона така як Ленінова і трохи не така: замісць кристалового віка, вона мала віко зі звичайного литого скла, а замісць бронзових прикрас дуже погані імітації. Китайці дуже тим розчаровані, що більшовики так їх обманули.

ВАЖКО ЗАСУДИТИ.

В місті Манілі на Філіпінах (острови на Спокійнім океані, коло східного берега Азії) має комісар поліції не аби який клопіт. Двох сіямських братів (зрослих разом) служать шоферами на одній самоході і працюють на зміну. Один з них переступив припис щодо швидкости їзди і за те засуджено його на арешт. Але разом з ним мусібы сидіти і його брат, який нічого не винен. Комісар в клопоті, як засудити виновника, щоб з ним не терпів невинний.

[illegible] часопись [illegible] до сто тисяч людей, тому вона [illegible]

РАДІЙ ВБИВАЄ БАКТЕРІЇ.

У біологічним товаристві в Парижі професор Льокасек демонстрував важне відкриття впливу радія на бактерії, які витворюють недуги. Він при помочі раду ізолював одні бактерії від других, які живились на одній буліоновій культурі. Потім слабщими радовими промінями вбивав одні бактерії, а другі оставив живими. Сильнійшими проміннями вбив другий рід бактерій. То перший раз примінено радій до наукових лічничих цілей у заразних недугах. Досі радій примінювали при ліченню впертих новотворів і часто таке лічення давало небажані висліди. А саме не дуже сильні радові проміні були наче новою заохотою для дальшого розвитку новотворної клітини, а рівночасно шкодили здоровій клітині.

ГАЛИЧИНА ЧИ МАЛОПОЛЬСКА?

Вже й самі Поляки кажуть, що нема ніякого толку називати Східну Галичину „Малопольською", бо це не відповідає історичній правді. На загальних зборах Галицької Каси Ощадности дискутовано над переміною слова „Галицька" на „Малопольська". Проти такої переміни виступили професори університету др. Твардовскі, др. Абрагам і адвокат Даендзелевіч. Вони доказували, що це є смішне зловживання назви „малопольска", яка ніяким способом не може відноситися до Східної Галичини.

НЕПРОПАЩИЙ ОТАМАН МАХНО.

З Данціґа доносять, що інтернований там в концентраційнім таборі ославлений отаман Махно втік таємним способом до Рад. Союзу.

СМЕРТЬ ВИВІРКАМ.

В Шкоції (Англія) признано вивірок за найбільших шкідників, які нищать молоді соснові ліси. За кожний хвіст вивірки призначено нагороду в сумі 4 пенсів. Досі забито 76 тисячів вивірок.

НЕ ГОДИТЬСЯ ХВАЛИТИ БОГА ПО УКРАЇНСЬКИ.

Селяне села Іванє, дубенського повіту, бажають собі української відправи в церкві. От їхній хор вивчився і співає по українськи, але місцевий панотець все ще дальше відправляє на московський лад. А коли селяне домагаються української відправи, то він каже, що то гріх співати службу Божу по українськи і що він буде так відправляти, тільки тоді, коли дістане такий розпорядок з консисторії. Панотець видно не знає постанов Священного Синоду Православної Митрополії з 3. вересня 1924 року.

ПАХОЩІ.

Вже у давніх Індів 1500 літ перед Христом натирали гіндуські красавиці своє тіло олієм рожевим, рициновим, нардовим (кіаликовим) та иншими благовонними субстанціями. Спалюванням наркотичних ростин накурювано мешкання, щобц викликати милі, солодкі сни — або щоби подражняти мущин до кохання. Оріент з багатою, роскішною ростнею подавав ріжні ростини, яких ми не знаємо, а яких вживали Китайці, Інди, Семіти й Єгиптяне.

Щоби подобатися богам, спалювали орієнтальні народи ріжні ягоди й живицю на престолах, приносили їм жертву — кадилом.

Принадна Єгиптянка не лиш знала всякі косметики, ружі, бляшці олійки — до прикраси й запаху тіла, але жвала живицю й инші зерна, щоби віддих її був приємний. В уживанню красок на лице були Єгиптянки артистками. Навіть по смерти бажали Єгиптяне пахнути, бо казали себе бальсамувати, себто пахучими зілями й олійками виповнити місце внутренностей. Знали вже також купелі у відварах пахучих зел, як мятки і т. п., а між білля і одежу вкладали мішочки з ріденької матерії, наповнені пахучими квітами.

І Греки знали повно всяких ароматичних субстанцій та намазувалися ними. Понельопу, жінку Одисея, яка тужить за своїм мужем, помазує Палас-Атена олійком амброзії з Китерeї — для зменшення її туги.

Римлянка перевисшує всі давніщі жінки косметиками й тоалетними приладами — а до її убрру потреба було цілої громади рабинь.

Нинішні жінки, заняті працею й тисячними клопотами, дивуються, де і як могли знайти жінки Оріенту тільки вільного часу; але при сім забувають, що тут лиш бесіди про богаті жінки, а про бідних... історія не питається.

До найприємнійших пахощів зачислюємо олійок рожі. Цікаво знати, як його відкрито. Перський король в дуже давніх часах обходив велике свято, підчас якого мав переїздити лодкою через став. Його жінка хотіла ту поїздку ще більше упріємнити і казала перед королівською лодкою кидати на воду пахучі рожі. За короткий час рожі потопилися, але від горячи, яка там панує, пустили рожі товщ зі себе, товщ лишилася на воді і дуже мило пахла — ще краще ніж свіжі рожі. Королева казала почерпувати той олій в судини і стала вживати його до смарування свойого тіла.

Так говорить стара повість. Нині люде навчилися екстраґувати (витягати) олійок з ріжних пахучих квітів, але спосіб ... [illegible] ... то на ліки, то на пахощі.

Велика большевицька концесія для англійських і американських капіталістів.

МОСКВА, 1. мая. — Концесія, яку советський уряд дав англійській компанії Лена Ґовлдфілдз Лимитед, обіймає поля простором на півтора міліона акрів на Сибірі. Сі поля містять золото, срібло, мідь і олово.

Контракт заключено на 50 літ. До умовної компанії приєдналось ще три інші англійські компанії, котрі вже теж співділали з нею в добуванню металів на сих полях перед революцією. Також приєдналось до них і кілька великих нюйорських банків.

Знавці оцінюють, що поля, які обняла англійська компанія від советів, містять велитенські поклади металів. Уже розвинутий простір містить, кажуть, металів вартости $150,000,000, а не розвинуті далеко більше.

1-ГО МАЯ В ЕВРОПІ.

ЛОНДОН, 1. мая. — В Лондоні і в цілій Англії день першого мая минув спокійно.

В Парижі і в других містах Франції був святочний страйк робітників але загалом день пройшов спокійно. Поліція усюди пильнувала порядку.

В Італії святочних страйків було мало і вони спокою не нарушили.

В усіх других державах Европи день першого мая теж був спокійний.

ЖЕНЩИНИ У ФРАНЦУЗЬКИХ ВИБОРАХ.

ПАРИЖ, 1. мая. — В неділю будуть вибори до париської місцевої ради.

Женщини поставили своїх кандидаток до міської ради для почислення голосів, бо по теперішньому закону женщини не можуть засідати в міських радах у Франції.

ҐІНДЕНБУРҐ І МАРКС.

БЕРЛІН, 1. мая. — Републиканський кандидат на президента Німеччини д-р Маркс, що упав при виборах 26-го м. м., вислав нововибраному президентови Ґінденбурґови ґратуляції.

Ґінденбурґ відповів йому, дякуючи за ґратуляції, і заявив, що він з ним годиться засадничо в справі відбудови Німеччини.

ОБІЙМЕ УРЯД 12-ГО С. М.

БЕРЛІН, 1. мая. — Нововибраний президент Німеччини Ґінденбурґ зложить присягу й обійме уряд 12-го с. м.

КАТАСТРОФА В ПОЛЬСЬКІЙ ШИЙЦІ.

БЕРЛІН, 1. мая. — В польському „коридорі" до Данціґа між Сварошіном і Строґродом вилетів нині з шин німецький поспішний поїзд, що їхав із Східної Прусії до Берліна.

В катастрофі згинуло 24 особи, в сьому 12 женщин і двоє дітий.

Німці дуже обурені на Поляків і дорікають, що вони не спосібні вести контролю над шийкою, яка є лише переполоною в німецькій комунікації.

Кажуть, що Поляки нароком висадили поїзд із шин, щоб убити комуністів, які їхали залізницею. Та убили невинних людий.

НОВИЙ ЗАГОВІР НА ЖИТТЄ КОРОЛЯ БОРИСА.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 1 мая. — Військова сторожа викрила нову змову на життє короля Бориса. Сим разом комуністи-заговірники викопали тунель під королівську палату і приготовили електричні получення для висадження палати у воздух і страчення короля.

ВИКРИТО ЗАГОВІРНИКІВ.

СОФІЯ, 1. мая. — Поліція вже викрила заговірників, котрі підложили пекольну машину в катедральній церкві підчас похоронного обряду генерала Георгієва. Се Петро Абаджев і Петро Загорський.

Оба вони станутъ перед военним судом і будуть страчені.

ЩЕ ПАШІЧ.

БІЛГОРОД, столиця Сербії, 1. мая. — Югославянський премієр Пашіч подався до димісії. Король приняв резиґнацію, але зараз знову доручив йому створити новий кабінет. В новому кабінеті є кількох нових людий.

ПОЛОНИЛИ АКТОРКУ.

ЄРУСАЛИМ, столиця Палестини, 1. мая. — Недавно Гайєн полонили бедуїнські кочовики американську фільмову акторку Ветті Блайт і скрили її в Галилейських горах.

Влада вислала туди військо для вирятовання акторки.

ВАЛІЙСЬКИЙ КНЯЗЬ ІДЕ ВОЛАМИ.

КЕЙП ТАВН, столиця Спілки Південної Африки, 1. мая. — Валійський князь (британський престолонаслідник), котрий приїхав сюди на відвідини, сьогодня мав тут веселу забаву.

Кількатисяч тутешніх студентів явилось нині рано перед державним будинком, де замешкав князь Валії. Вони мали зі собою віз, до якого запрягли 12 волів, і запросили туди престолонаслідника на проїздку. Він сів у віз, і самий повозив волами. Так студенти відпровадили його аж до будинку місцевої ради.

Загалом Валійський князь має тут веселе життє. Всюди [illegible] і [illegible].

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинока число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ВАГА НАРОДНІХ ДОМІВ.

Як се видно по всій Америці, серед української іміграції кинувся тепер рух за будовою українських народних домів. Нема просто місяця, щоби серед української іміграції не відбулося хочби десять зібрань у сій справі. Як огонь осінною порою в степу, так тепер кидається по наших кольоніях сей рух.

Розміри руху показують, що для сього мусить бути якась спеціяльна причина. Неможливо, щоби без ніякої глибшої причини, так собі, для простої забаганки, чи для звичайного сліпого наслідування, українські іміґранти по ріжних місцевостях взялися на випередки думати про будову народних домів. Будували такі доми прецінь і давнійше, і писалося про них у газетах, а мимо сього масового руху за такими будовами не було.

Основи сього масового руху лежать у тих умовах життя, в яких найшлися українські люди на еміграції в теперішну пору. Майже всі ми їхали колись в Америку з тим переконаннем, що лишимося тут лишень на короткий час. Думали ми заробити дещо гроша і надіялися сейчас вертати до рідного краю. Богато з того, що ми будували в Америці, мало через се вигляд роботи, тимчасової, обчисленої на короткий час. Ми не думали ставити щось тревалого. От, коби вистарчило, поки ми поживемо в Америці. Хто по нас прийде, най той журиться о те, чого йому буде треба.

Тепер не те. Тимчасова невдача самостійницької боротьби українського народа, нова неволя для українських земель під новими окупаціями відобрала великій масі іміґрантів охоту вертати до рідного краю. Люди, що їхали на іміґрацію на деякий лишень час, стали радитися, чи не осістиб їм на іміґрації на стало. Наслідки сього були такі, що іміґранти, які як перелетні птиці ждали на час вилету з вирею, почали поселятися тут на все. Стали вони вибирати масово горожанські папери, почали купувати реальности, ставити доми, — словом, заховуватися так, як заховуються люди, що думають зажити в краю на все.

Стали вони тоді відноситися інакше до підростаючого покоління. Як довго іміґранти думали вертати в старий край, так довго вони не журилися тим, що їх діти серед чужого оточення забувають мову, звичаї, денаціоналізуються. Мовляв, вернуться батьки, то й вернуться діти, і там, у старім краю, навчуться мови, звичаїв, стануть назад добрими синами свого народа. Колиж сі надії пропали, хочби на якийсь час, то батьки стали оглядатися, якби протиділати денаціоналізації своїх дітий. Серед звичайних, передвоєнних часів такий рух бувби найшов легко підпору в масі нових іміґрантів зі старого краю. Зі замкненнем іміґрації, однак, старі іміґранти найшлися здані на власні сили. Вони мусять або власними силами вратувати свої діти перед втратою старої, рідної культури, або стратити сих дітий українського народа та відчужити їх для визвольної боротьби.

Родичі вибрали перше. Хоча як трудно їм ратувати національність серед чужого моря, та треба було на се рішитися. Стали тепер рости народні українські школи й курси, стали люди краще організувати себе й свої діти до запомогових організацій. Та всі заходи терпіли через брак належитих приміщень. Ні школи, ні братства, ні клюби не могли розвиватися як слід так довго, як довго вони збиралися в темних підвалях, у сирих сутеренах та бейзментах. Хоча люди може й не здавали собі справи з того свідомо, але несвідомо вони догадувалися, що й робота в товариствах, клюбах і братствах, і наука в школах ішлаби хоч куди краще, якби люди й діти могли сходитися в гарнім, чистім, світлім, просторім домі. Зрозуміли люди, що основою всякого життя мусить бути посіданне землі й ґрунту, з якого ніхто не може їх викинути. Як серце в тілі людини, так і в народнім життю кождої громади повинен бути осередок, з якого по всему тілі розходиться відсвіжуюча сили кров.

З таких умов зродився сей великий рух за народними домами, що тепер обхоплює всю українську іміґрацію в Америці. Де таких домів досі не було, там їх тепер починають ставити. Навіть там, де вони вже були виставлені давнійше, починають люди думати над тим, чи не завестиб в себе кращого, ліпше пристроєного для нових умов. Ось так сей рух не минає навіть тих місцевостий, які вже здавна мають свої народні доми. І не падати буде сей рух, але ще бельше рости та кріпшати, бо він вийшов зі самого народа, з його широких мас, з їх глибокого зрозуміння своїх громадських потреб. Не здержуть його ні інтриґи людців, що звикли лишень до критики та кпин, не здержуть його заходи ворогів чужих, бо в ньому беться живий руслом масова енергія, масова охота до праці й творення. Се український народний творчий дух серед невідрадних іміґраційних умов хоче створити собі гідний памятник. І він певне

МАРІЯ ГРІНЧЕНКОВА.

СПОГАДИ ПРО ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

(З київської „України").

(Докінчення).

Після маніфесту 17. жовтня 1905 р. кілька Українців зійшлося в Чикаленка обміркувати справу про виданне української ґазети. У Київі тоді вже почався погром. На зборах ухвалено було виступити проти погрому, а що своєї ґазети ще не було, то надрукувати статтю в „Кіевских Откликах" по-українськи. Написати статтю згодився Сергій Єфремов, зараз же пішов у редакцію, написав там статтю й другого дня вона зявилась у „Кіевских Откликах" під наголовком „Чи буде суд?"

Другого дня по тому я пішла до Ів. Семеновича, бо мені доручено було запрохати його до праці в українській ґазеті. Я застала його дуже схвильованого, і він зараз же почав говорити про статтю Єфремова. Йому дуже не подобалася мова Єфремова в тій статті. І не тільки йому самому.

— Мої племенники аж падали зо сміху, як читали (Племенники його були П—ви. Один з них видавав календар „Промінь").

Почалась звичайна в таких випадках розмова. З одного боку: „Хіба Шевченко вживав таких слів? Хіба нарід так говорить?" З другого боку: „Хіба Шевченко писав ґазетні статті? Хіба може мова культурного народу обмежитись самими народніми висловами? Хіба у „Хмарах" Нечуя-Левицького або в розправі Баштового „Україна на літературних позвах з Московщиною" всі слова й вислови суть народні?" і т. д.

Іван Семенович так хвилювався й гнівався, наче говорив про 13 сакраментальних форм. Довго ми сперечались, поки я змогла нарешті сказати, чого саме прийшла.

Мої слова були немов присок до печеного. Іван Семенович казав, що ніякої ґазети нам не треба, що письменники, пишучи ґазетні статті, тільки псуватимуть собі мову, бо писатимуть отак, як написав Єфремов. Найліпше буде, коли українські письменники друкуватимуть свої писання у фейлетонах московських ґазет, отак як друкував колись „Кіевлянин".

— От у мене єсть повість недрукована; у Карпенка-Карого єсть дві драми, то тії ж „Кіевскіе Отклики" надрукують їх, або й будлі-яка ґазета.

— То значить, на вашу думку, мусимо літи в підсусідки й обмежитись на красному письменстві? А як же буде з наукою, з публіцистикою?

— Як виробиться мова, тоді й наука своя буде і публіцистика, а до того часу можна про свої справи і в московських ґазетатх писати, бо тепер цензури не буде.

— По московському писати?

— Ліпше по московському, поки своя мова виробиться, ніж Єфремовською тарабарщиною. Мої племенники...

— Облиште, Іване Семеновичу, своїх племенників, бо вони в цьому зовсім-таки невігласи.

— Як то невігласи? Вони прекрасно знають народню мову!

— І зовсім не розуміють справи з сащою мовою й дозволяють собі сміятися аж падати з того, чого зовсім не тямлять. Та ще й вас призводять до неґарного вчинку.

— До якого ж то неґарного вчинку?

— А до такого, що ви, в цей великий історичний момент, замісць щоб допомогти українській справі своїм авторитетним імям та своєю працею, не тільки зрікаетесь це зробити, а ще й ґлузуєте з тих людей, що хочуть цей момент не прогавити, а використати. Ми мусимо тепер мати свою пресу, щоб обстоювати свої людські права, а ви посилаете нас у підсусідки. І то говорить мені Нечуй-Левицький, той, що вже 36 років пише тільки українським пером.

Не любязно того разу попращались ми. А в реєстру співробітників „Громадського Слова" — потім „Громадської Думки" — не було Івана Нечуя-Левицького.

Заходити до нас після цього Іван Семенович не перестав. Тільки до старих ворогів його — „ї", апострофа та инших — долучився ще один: ґазетна мова. І треба сказати, що він дуже часто мав рацію нападатись. Він тільки не міг зрозуміти обставин ґазетної праці, які хоч трохи виправдували ґазетних робітників.

Смерть Івана Семеновича.

...Одного разу, встаючи з стільця, він кілька разів підводився, поки таки встав, та й каже:

— Ой, мабудь таки скоро щось буде.

— Що буде, Іване Семеновичу?

— Та мабудь уже скоро помру, — каже він ані трохи не сумно. І не помилився.

Якось вийшов з їдальні, підковзнувся, впав і забив ногу. Після того ще був у нас, а через кілька день уже не міг уставати. Полежав кілька днів.

Одвідували його, доглядали вдень, а на ніч він не дозволяв нікому зоставатися. Небіж проф. Радзієвський ніби-то сказав, що підкинулась бишиха на нозі. Одного разу йду до нього, а навпроти двірник іде до мене сказати, що оце допіру небіж забрав Ів. Семеновича в лікарню, що в тому дворі, де Софійський собор.

Незабаром почалася стрілянина, а я підчас стрілянини з хати нікуди не виходила. Потім сама занедужала і вже як видужала, тоді тільки пішла провідати Ів. Семеновича. Приходжу, а лікарню ліквідують. Уже в хатах немає не тільки хорих, а навіть і ліжок. Приходжу до Івана Семеновича. Лежить сам у великій хаті в куточку, укритий своєю важенною червоною ковдрою, скулився ввесь. Побачив мене, всміхнувся, але від того болізного усміху сльози набігли мені на очі, бо скривилися в усміх тільки уста, а очі зосталися сумні й переляканi.

— Погано вам тут, Іване Семеновичу?

— Погано. То стрілянина була велика, тут у дворі кілька набоїв, кажуть, упало. А потім почали лікарню вивозити: метушня, галас. Холодно дуже. Тепер уже сам зостався. Цю ніч я ночував сам. Погано: і холодно, і наче аж страшно.

Принесла йому чогось попоїсти. Зрадів, бо голодний був.

— Закопотані всі, нікому про мене думати.

Виявилось, що того ж дня його мають одвезти в так звану „Дегтерівку". Це було те, що по-українському звалося „шпиталь", а по-московськи „богадільня". І тая „Дегтерівка" була така „богадільня", що в ній людей морено було і голодом, і холодом. Жахнулась я, почувши те страшне слово, і почала прохати, щоб не їхав він туди, а вернувся додому, а ми гуртом таки доглянемо його. А він одповідав мені на всі мої вмовляння все одно:

— Ні, не можна. І сестра, і племенник сказали, щоб туди їхав.

Своєї волі в його вже не було, а чужа воля стероризувала його вкрай.

Попрощалась я з ним, знаючи, що востаннє бачу його живого.

Перевезено його в ту „Дегтерівку". Через кілька днів зайшла звідти сестра-жалібниця до нас. Ішла в місто, то він попрохав зайти переказати привітанне. Розповідала, що лежати йому там холодно, але не голодний, бо господиня дає йому і молоко, і яєчка; дає не через те, що звелено йому давати або що рідні дали на те гроші. Ні, їй просто жалько його, такого старенького, такого приємного й тихого, й вона за свої гроші підгодовує його. Видко було, що й сестрі-жалібниці шкода його й що вона про нього піклується.

Ще через днів два-три приходить тая ж сестра й каже, що Ів. Семенович не сьогодня-завтра помре, то що його робити? Його навіть одягти нема в що, бо одежу, в якій привезено, забрали назад, і навіть сорочки чистої не покинули, і ні разу ніхто не одвідав його. Я дала адреси сестри й небожа, проф. Радзієвського. Та сестра того дня не могла вже до них піти — пізно було. Вночі Іван Семенович умер. Уранці повідомили його родичів, а ввечері перевезено його з „Дегтерівки" в Софійський Собор. Перевезено так, що ніхто й не знав, що його вестимуть. Може так було зроблено через те, що сором було прилюдно забирати тіло Нечуя-Левицького з „Дегтерівки".

Побачила я Ів. Семеновича вже в Софії, в труні: висхле, поважне, навіть суворе облича, міцно стиснені уста. І мені, знервованій, увижався докір на тому обличу, докір за те, що не доглянено його, що вмер він не в своїй хаті, а як безхатній, безрідний бурлака, „шпитальний дід".

Гроші на похорон дав уряд. Ховало дванадцятеро батюшок. Як винесено труну з церкви, підїхав автомобіль і з його встали якісь урядові особи — не памятаю, хто саме. Повставали з автомобілю й мабудь пішли в процесії. А втім не знаю, не бачила.

Невимовно тяжко було. Згадувалося самотнє життя небіжчикове без піклування, без догляду, холодна хата, недоїдання; згадувалася стара дитина з сумними переляканими очима, скулена під важкою брудною ковдрою в порожній холодній хаті в Софійській лікарні; згадувалася страшна „Дегтерівка", в яку привезли, покинули й навіть сорочки чистої не лишили, а як помер, то крадькома вивезли звідти.

А після всього того пишний похорон, вінки, багато людей і напевне промови.

. . . .

А Іван Семенович плив над людьми так саме, як плив колись на ювилеї. Але тоді очі в його були веселі і уста всміхалися ясним усміхом, а тепер не ясніли вже очі і не всміхалися міцно склеплені уста.

Простував Нечуй-Левицький у свою довічну хату на Байковій горі.

РАДЯНСЬКА УКРАЇНА

УКРАЇНСЬКА ХАТА.

На зїзді Всеукраїнської санітарної ради в Харкові др. Марзіїв подав цікаві відомости про нинішній стан селянських хат на Україні.

По всіх місцевостях та округах України було оглянуто 10.000 селянських хат, з яких 6% належать заможним селянам, 44% — середнякам і 50% — незаможникам. Виявилось, що 45% хат збудовано ще в минулім столітті; решта хат є новішої будови. Далі виявилось, що 50% хат поставлено з дерева, а 33% — з глини. Камяних хат є тільки 6%. Величезна більшість хат (понад 80%) має соломяний дах. Долівка в більшости хат (95%) земляна.

Подвійних вікон у хатах нема, вікна все глухі, без кватирок. Вечорами хати освітлюються каганцями (54%) або нафтовою лямпою без шкла (16%). Вишина більшости хат не досягає нормальної (3½ аршини).

У хатах панує велика тіснота: на одну людину припадає лише 9 кв. аршин місця. Більш як половина оглянутих хат є вохка. Від 13 до 17% хат має спільний дах з хлівом („Комунист" 59).

Відомости ці доповняються кореспонденцією Х. Токаря з Київщини, вміщеною в ч. 50 того „Комуниста". На Київщині було оглянуто 1790 селянських хат у 32 ріжних селах. Висліди випали майже так саме, як при загально-українськім огляді, але все-таки вони де-в-чім і ріжняться.

На Київщині з дерева поставлено 74% селянських хат, потім 22 з глини й 4% з инших матеріялів (цегла то-що). У 99% хат нема фундаменту, 93% мають земляну долівку, 88% мають соломяний дах, 1% має гонтовий дах, 10% — дах з бляхи та 1% — з черепиці. Тече 21% дахів.

Що до вікон, то 91% хат має лише одинарні рами, у 81% хат вікна не відчиняються, а в 98% вікон нема кватирок. Денне освітлення майже у всіх хатах незадовольняюче; тільки 4% хат відповідають нормальним вимогам що до денного світла. Вечорами 69% хат освітлюються каганцями або нафтовою лямпою без шкла.

На цілій Київщині знайшлось тільки одне село, майже ціле освітлене електрикою. Це село Криве, на Білоцерківщині. До речі сказати, це село до революції було маєтком покійного українського діяча й письменника Осипа Юркевича. Мабуть, це ще наслідки його многолітньої праці, що селяни там більш заможні й культурні, так що вони одні на цілу Київщину порвели в себе електрику. Та про це „Комунист" не згадує.

Також на Київщині більшість хат (52%) терпить од вохкости. Далі, 78% хат мають тільки один покій, який рівночасно служить і кухнею. Вишина цих „покоїв" у 75% хат досягає лише 3 арш. і 5 вершків. Житлова площа також занадто мала: у 71% хат на душу припадає тільки 12 кв. аршин площі. Тільки в 22% хат кубічний зміст повітря відповідає гігієнічним вимогам (20 куб. метрів на дорослого й 10 куб. метрів на дитину). Є такі хати, де на душу приходиться тільки 2 куб. метри повітря.

Огляд селянських хат на Київщині дав також де-які причинки до пізнання чисто-гігієнічних умов, в яких нині живе українське селянство. Отже в 54% хат водиться неичсть, головно блохи. У 37% хат споживається місячно не більше дві десятих фунта (80 гр.) мила на душу, а в 57% хат — не більше пів фунта (200 гр.) на душу. Регулярне обмиванне тіла практикується тільки в 23% хат; у 25% хат люди регулярно зовсім не миються, а в 52% миються рідше, як раз на місяць.

Окремі ліжка є тільки в 45% хат; у 55% хат люди сплять на полу, долі або на печі.

Др. М. С—й.

ПОКЛИК

до тих американських Українців, які оцінюють культурну вартість Національного Музея у Львові.

Як що року, так і тепер звертаюся іменем Управи Українського Національного Музея у Львові з просьбою: Українці споможіть своїми жертвами одинокий Національний Музей на землях Західної України.

Збірки переводжені мною на сю ціль від 1922 року принесли: в 1922 році $158; в 1923 — $110; в 1924 — $79. Як видко з чисел, великого захвату сею справою ніколи не було між нами; а і сей захват, який був, остигає з кождим роком. Лиш нечисленні одиниці вкладали в свій буджет постійно через три роки жертву на український Музей.

Та мимо сего є оправдана надія, що сегорічна збірка значно перевисшить всі попередні. Сю надію оправдують слідуючі обставини: 1) Наші дрібні жертви дали змогу Управі Музея видати кілька поважних наукових праць з области давного українського мистецтва і української культури. На всі видання звернули увагу знавці на Україні, в Франції, Німеччині і Румунії, які в своїх рецензіях звязали видане із світовим мистецтвом.

2) Сего року припадає 25-літний ювилей діяльности Митрополита Андрія Шептицького, основника Національного Музея. Між американськими Українцями є без сумніву богато людий, які відносяться до Митрополита з правдивим поважанням і щирою любовію. Сі люди певно схочуть дати докази своїх чувств зложеннєм жертв на одно з найбільших діл Достойного Ювилята. Чоловік, якого через многі роки називано „Українським Мойсейом", заслужив прецінь на се, щоби Його ювилей зазначився обильними жертвами на народну інституцію, до якої Він дав почин.

Жертви прошу слати або на мою адресу (606 Maple Ave., Johnstown, Pa.), або до Обєднання, з яким ділаю в порозумінню. Звіти будуть поміщені в наших часописах.

о. Лев Чапельський.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

І. В., Мериден, Конн. — Латинники у Галичині і сі, що з Галичини прибули сюди, се Українці, латинського обряду католицької релігії. Поляки вважають їх Поляками і тому стараються їх на силу спольщити. Одначе Українці вважають їх по правді і по справедливости Українцями таксамо як Українців греко-католиків або православних. І тому й американські Українці повинні тільки радіти, коли і тут латинники єднаються з усіми Українцями в народній праці.

ПРОТОКОЛ

XVI. Головної Конвенції У. Н. Союза почавшоіся дня 6. квітня 1925 в Рочестер, Н. Й.

З черги слідував звіт головного касіера п. ВАСИЛЯ ЛЕВЧИКА, який звучить: (Продовження) (11)

ЗВІТ ГОЛ. КАСІЄРА У. Н. СОЮЗА, ЗА ЧАС ВІД 1-го СІЧНЯ 1921. ДО 31. ГРУДНЯ 1924.

Яко головний касіер Українського Народного Союза хочу подати свое справозданне тілько в цифрах загальних, себто касові річні зіставлення, щоби не повторяти на ново тих чисел, які вже були висказані в справозданню головного фінансового секретаря.

	ПРИХІД:	РОЗХІД:
В році 1921	$280.494.87	$341.265.99
1922	331.977.38	412.421.27
1923	371.488.98	312.632.62
1924	391.052.23	366.058.40
Разом	$1,375,013.46	$1,432,378.28

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Готівка з кінцем грудня 1920 р. остала	$ 260.700.98
Прихід за чотири роки	1,375,013.46
Разом	$1,635,714.44
Розхід за чотири роки	1,432,378.28
Готівка з кінцем 31. грудня 1924. остає	$ 203,336.16

Повисша готівка знаходиться в слідуючих банках:

TIME DEPOSIT.

Dime Trust Co., Shamokin, Pa.	$ 3,229.30
Market Street National Bank, Shamokin, Pa.	2,789.82
Peoples Trust Co., Shamokin, Pa.	5,346.02
Union Trust Co. of New Jersey, Jersey City	2,895.73
Providence Inst. for Saving, Jersey City, N. J.	607.06
First National Bank, Jersey City, N. J.	10,612.00
Elizabethport Banking Co., Elizabeth, N. J.	10,945.86
National State Bank, Elizabeth, N. J., Mort. Fund	2,515.59
National State Bank, Elizabeth, N. J. Reserve Fund	25,003.75
Germania Mutual Saving Bank, Elizabeth, N. J.	17,106.93
Peoples National Bank, Elizabeth, N. J.	2,376.93
Linden National Bank, Linden, N. J.	27,725.13

CHECK ACCOUNT.

Union County Trust Co., Elizabeth, N. J.	Mortuary Fund	$56,614.40
	Indegent Fund	17,345.55
	Orphans Fund	8,417.52
	Administration	9,759.00
	Convention	45.57
	Разом	$203,336.16

З реформою Молодечого Союза, на Молодечий Департамент У. Н. Союза, мені прийшлось так само обняти касовий діл від 1-го липня 1921., який то сповняю і до днесь.

	ПРИХІД:	РОЗХІД:
за 6 місяців 1921	$ 6,931.19	$ 1,937.07
в році 1922	15,245.68	5,489.48
„ 1923	18,588.56	5,796.02
„ 1924	23,850.82	24,536.66
Разом	$64,616.25	$37,759.23

ЗІСТАВЛЕННЄ:

Прихід від 1. липня 1921 до 31. грудня 1924	$64,616.25
Розхід за той сам час	37,759.23
Готівка з кінцем грудня 1924 остає	$26,857.02

Готівка ульокована в слідуючих банках:

Peoples National Bank, Elizabeth, N. J.	$14,552.69
Mutual Saving Bank Harmonia, Elizabeth, N. J.	11,173.34

CHECK ACCOUNT:

Union County Trust Co., Elizabeth, N. J.	Mortuary Fund	824.32
	Administration	306.67
	Разом	$26,857.02

Зі старої резерви Молодечого Союза остає $14,699.42

Готівка знаходиться в слідуючих банках:

New Jersey Title Guarantee & Trust Co., Jersey City,	$14,008.78
New Jersey Title Guarantee & Trust Co. (check acc.)	690.64
Разом	$14,699.42

Повисше наведений стан готівки годиться вповні із книгами головного фінансового секретаря. О скілько повисша готівка годиться із банковими стейтментами, скаже Головна Контроля, як рівнож і Шконтруюча Комісія. Я від себе заявляю, що свої обовязки сповняв як найкрасше, згідно із вимогами статута У. Н. Союза. Моїм обовязком було депозитувати кождий чек із відділу до банку, стягати процента на банкових депозитах, враз із головним предсідателем і головним фін. секретарем підписувати всі чеки у всіх виплатах організації.

Праця моя збільшилась із хвилею влучення Молодечого Союза, бо тут знова прийшло майже двісті відділів, а з кінцем 1924 р. було понад двісті шістьдесять відділів дїточих, і тут так само треба було кождий чек чи моні-ордер депозитувати і що місяця дістати стейтменти з банків. Працю сю я сповняв без жадного винадгородження через три і пів року.

На отсім місци хочу дати повне признанне головному фінансовому секретареви, котрий, мешкаючи в місци, много допомогав мені в повисших справах, з великою користю для організації. За час моїх чотирох літ мої почтові видатки виносили стілько, що касіера який був віддалений від осідку організації за оден місяць. На тім організація заощадила сотки долярів. Це можна сказати і про всі виплати, які приходилось викінчувати безпосередно і тому ми були в силі, приміром, довершувати посмертні виплати того самого дня.

Я вірю, що як господарка в У. Н. Союзі і на далі буде така ощадна, солідна й точна як була до сих час, то будучність нашої організації запевнена, бо вдержить довіре членів, яке є головною підвалиною кождої організації.

Головна Контрольна, а також і Шконтруюча Комісія, заявили, що діловодство гол. касіера знайдено в найліпшім порядку і що належиться йому вотум довіря за його працю і ощадність.

На внесенне Ілії Конікевича, поперте Ст. Заблоцьким, дано гол. касіерови п. В. Левчикови вотум довіря.

Наступив звіт менаджера друкарні органу У. Н. Союза п. С. Ядловського, як слідує:

ЗВІТ ДРУКАРНІ ОРГАНУ У. Н. СОЮЗА, ЗА ЧАС ВІД 1. СІЧНЯ 1921 ДО 31. ГРУДНЯ 1924 РОКУ.

Зрезигнувавши з уряду головного фінансового секретаря на 15. Головній Конвенції і принявши уряд головного предсідателя, не то, що ніяк не думав, але мені ніколи і не снилося, що прийдеся мені колинебудь в моїм життю писати отсей звіт.

Обнимаючи 31. грудня 1920 року уряд головного предсідателя, присутні члени Головного Уряду на тодішнім засіданню впливали і переконували мене, що задля добра нашої організації я не повинен сейчас лишати офісу Українського Народного Союза, хотяй до часу поки машина організаційна, наслідком змін в урядах та реформи Молодечого Союза, не увійде у свої нормальні тори. При сьому тодішний завідатель бл. п. Андрій Савка формально наставав, що при зміні органу з три-тижневика на дневник він не всилі буде сам вести завідательство і мусить мати до себе відповідну помічну силу.

По торгах і дебатах силою обставин я згодився лишитись в офісах Укр. Нар. Союза, хотяй на якийсь час, обнимаючи офіціяльно бизнес-менаджерство.

Ніхто з присутних головних урядників тоді недогадувався, непідозрівав, що наш довголітний щирий робітник і урядник організації бл. п. Андрій Савка, наслідком перетяжаючої праці, хидиться в долину та в недовзі лишить все і зложить раз на все руки на груди — спічне на віки.

Ставши в сей спосіб до помочи менаджерови бл. п. Андреєви Савці в друкарни, не минуло і пів року, як показалося, що бл. п. Андрій Савка зачав скоро падати на здоровлю і силах а з кінцем 15. падолиста 1921 р. положився до ліжка, з котрого більше не встав.

В виду сих обставин мені не оставало нічого иншого як лишень приняти на себе тимчасове заступництво завідательства друкарні і органу, що я і зробив, покликуючи собі до помочи п. Петра Маційовського, довголітного робітника в друкарні Свободи, а відтак форменa, хотяй до часу, поки дійсний менаджер не виздоровіє і не обійме назад своїх обовязків. Заряд і обовязки ми поділили між собою ось так: я переняв заряд над бизнесом а п. Маційовський заряд на друкарнею і книгарнею.

На першім річнім засіданню, яке відбулося дня 7. лютого 1922 року, я предложив, коли на поліпшення здоровля бл. п. А. Савки не було надії, сю справу на денний порядок нарад та пояснивши статут організації у сій справі, просив присутних головних урядників на випадок нещастя, о директиву на будуче. Присутні урядники рішили залишити стан справи такий який є дотепер, до слідуючого річного засідання.

В недовзі по сім засіданню, а се 1. марта 1922 року, бл. п. Андрій Савка попращався з сим світом раз на все, а наша організація втратила щирого і доброго робітника. Наслідком сього я враз з п. Петром Маційовським переняли на себе фактичні обовязки заряду друкарні Свободи до слідуючого річного засідання.

На річнім засіданню, яке відбулося 14. лютого 1923 року, присутні головні урядники перевели ухвалу, щоби заряд друкарні Свободи, для власного її добра лишився аж до 16. Головної Конвенції так як є тепер і тим отже способом та серед тихобставин я являюся перед 16. Головною Конвенцією як завідатель „Свободи" враз зі своїм асистентом п. П. Маційовським.

Перебираючи на себе фактичні обовязки заряду друкарні „Свободи", я і асистент стрінулисьмося з слідуючими перед собою фактами: За процеси друкарня „Свободи" мала сплатити Укр. Народ. Союзови $15.500, адвокатам ще $1000, за книжки, закуплені в европейських книгарнях, понад $5000, або всіх довгів разом перед друкарнею „Свободи" було понад $21,500, а в додатку, гейби для доброї мірки, лишилася на карку ще і друкарня в Ню Йорку, котрою завідував п. Д. Андрейко, член Редакційної Комісії. В такім ось стані переняв я під свій заряд враз з своїм асистентом друкарню Свободи.

Вислід днесь тої господарки, тих змагань за три літа є той, що друкарня Свободи сплатила зі свого інтересу всі довги У. Н. Союзови за процеси, заплатила решту адвокатам, виплатила всі довги за книжки в Европі і побільшила свій маєток, від послідонї 15. Головної Конвенції о $7000. Друкарню в Ню Йорку я продав, нароблені нею довги, понад $1200, заплатив, а книгарню звинув.

Звіт друкарні „Свободи в числах представляеся як слідує:

РАХУНОК ОБОРОТОВИЙ

за час від 1. січня 1921. до 31. грудня 1924. р.

ПРИХОДИ:

Укр. Нар. Союз від членів на орган „Свобода"	$140.752.18
Передплата Свободи від приватних сторін	34.730.45
Оголошення від відділів	2.895.27
Оголошення бизнесові	54.974.27
За друкарські роботи	18.484.94
Зі спродажі книжок	11.818.71
Зі спродажі календаря	15.686.25
Ріжні приходи, як звороти депозитів, колекції і т. и.	6.503.84
Проценти	440.53
Позички в Укр. Нар. Союзі	17.500.00
Разом прихід	$303.786.44
Готівка з 31. грудня 1920 р.	1.251.04
Депозит в Поблик Гез Гез Комп.	100.00
Загальний прихід	$305.137.48

РОЗХОДИ:

Платня редакції і робітників	$134.965.68
Папір і инші матеріяли	66.318.13
Почтові оплати і канцелярійні видатки	26.877.41
Електрика, гез, опал і асекурація	8.867.09
Направа машин і адаптації	4.166.54
Видатки на книжки свого і чужого накладу	15.263.14
Видатки провні і процесові	19.521.20
Ріжні розходи, як: зворот колекцій і залічки	6.111.06
Зворот на рахунок позичок У. Н. Союзови	19.500.00
Разом розхід	$301.590.24
Готівка з кінцем 31. грудня 1924	3.447.24
Депозит в Поблик Гез Комп.	100.00
Загальний розхід	$305.137.48

БІЛЯНС ДРУКАРНІ З ДНЕМ 31. ГРУДНЯ 1924.

Стан чинний:

Готівка в касі	$ 3.447.24
Інвентар (машини і урядження)	15.221.92
Засіб книжок	20.209.77
Засіб друкарських матеріялів	3.000.00
Депозит в Поблик Гез Комп.	100.00
Разом	$41.978.93

Стан довжний:

Позичка в Укр. Нар. Союзі	$21.000.00
Фонд резервовий	20.978.93
Разом	$41.978.93

[illegible]

Над звітом менаджера друкарні вивязалась дискусія по найбільшій части, чи [illegible]

Головна Контрольна і Шконтруюча Комісія заявили, що діловодство менаджера друкарні У. Н. Союза знайдено в найліпшім порядку. Рівночасно Шконтруюча Комісія зазначила, що видаванне органу У. Н. Союза Свобода, без оголошень, по тій ціні, яку тепер платять члени, є неможливе. Розуміється, що шкідливі оголошення не треба принимати.

На внесенне Андрія Волошина, поперте Д. Капілом, щоби приняти звіт менаджера як був читаний і дати йому вотум довіря, ухвалено приняти звіт і дано менаджерови С. Ядловському вотум довіря

Після програми слідував звіт Редакційного Комітету У. Н. Союза, який здавав о. М. Струтинський як слідує:

ЗВІТ РЕДАКЦІЙНОГО КОМІТЕТУ.

На послідній конвенції У. Н. С. створив нове урядниче тіло, а саме редакційний комітет. Йому поручено статутом, щоб він подбав за це, щоби видавництва нашої організації видавалися в такім політичнім напрямі, як це вирішила конвенція. Той напрям мав бути всеукраїнський, цебто такий, який не заступавби ніякої одної партії, ані особливої частини України, а служивби постійно інтересам цілого українського народу на цілім просторі українських земель.

Послідна конвенція дала редакційному комітетови одну ясну директиву, а саме, що напрям „Свободи" і видавництв має бути строго національний і всеукраїнський. Попри це наложено на нас ще й другий обовязок, а саме, щоби припинити цілком особисту полеміку, щоби не наражувати організації на процеси за обиду чести, які коштували в минувшині велику суму гроша.

Сам комітет, на однім річних зборів урядників, перевів еще одну ухвалу, а саме, щоби в „Свободі" не дати місця на ніякі релігійно-церковні статті, дописі і оголошення, позаяк на тій почві моглиби зайти непорозуміння, які моглиби принести шкоду нашій організації.

Вибраний конвенцією комітет зложився в той спосіб, що головою став М. Струтинський, секретарем бл. п. Д. Андрейко, а М. Мурашко третим виділовим.

В порозумінню із головним урядом принято як рівнорядних редакторів дд. В. Лотоцького і О. Ревюка, які і досі сповняють цей обовязок. Тому що в минувшині У. Н. С. витратив близько $25,000 через обидливі дописи і статті, длятого поручено голові ред. ком., щоб він переглядав і приготовляв до друку усі дописі. Через це рішення наша організація заощадила кождого місяця $75.00, значить близько чотири тисячі долярів за цілий час. Передше У. Н. С. мусів держати окремого чоловіка, якому платилося місячно $125.00, а від ухвали той чоловік зістав усунений, а за справлення дописий плачено вже тільки $50.00 місячно.

Заразом редакційний комітет подає з радістю до відома, що за цілий час нашого урядовання „Свобода" не мала ні одного процесу за обиду чести і розуміється не витратила безпотрібно ні одного цента на судові кошти. Попри совісну ґаздівку головного уряду, ми мусимо признати, що й редакційний комітет має свою пайку заслуги у зрості нашої організації, а саме через вибір редакторів і строге пильнування, щоби не дати місця у „Свободі" на ніякі непотрібні зачіпки і спори.

Крім того поодинокі члени комітету поміщували час до часу організаційні статті, які зробили свою частину діла у загальній кампанії за приєднуванням членів.

Редакційний комітет містив також чимало статий на політичні теми, придержуючися завсіди напряму, назначеного йому послідною конвенцією. Чимало „стуку й гуку" наробила одна стаття, яку ред. комітет помістив збірно із своїми трьома підписами. Впов. делегати мабуть пригадають собі наші „Основи національної політики". Із приводу тої статті прийшлося комітетови випити неодну гірку від деяких кругів, незгідних із нами. Ціллю тої статті було вказати нашій суспільности на потребу нового типу інтелігенції, не вихованої на бюрократів, а на професийних, незалежних людий. Друге, що було у нас на думці, то це, щоби в нашій національній політиці брати за основу виключно те, що є пожадане для селян та щоби у кождім загально-народнім русі усюди при проводі були селяни. Крім того ми хотіли вказати нашій еміґрації, що ми тут, в Америці, маємо бути нетільки пасивною масою, яка склааде народні податки, але що ми маємо повне право забрати голос в справі ходу подій у старім краю. До написання онтої статті спонукала нас сироба, яку хотіли відновити в Америці певні люди із кругів б. президента Петрушевича. Ми бачили страшні помилки б. галицького уряду і боялися, щоби наша еміґрація не зневірилася до краю, коли із нових спроб вийде нова невдача.

Як вже зазначено, наша стаття викликала цілу бурю протестів від тих кол, які були близькі до уряду Петрушевича. Всеж таки стаття доконала свого діла. Ми спинили безнадійні затії, які могли розбити наш загал і вказали краєви, що й ми тут маємо свою власну думку на народні справи.

Якби воно й не було, ми бачимо днесь, що і в старім краю перебилися наверх достоту тісамі думки, які ми помістили у „Свободі". Нині по цілім краю лунає клич, щоби виховати незалежну інтеліґенцію, щоби намість ґимназій творити школи реальні і як найбільше шкіл реміснично-промислових. Крім того лунає й тойсамий клич, а саме, що інтеліґенція мусить зжитися тісно й дружно із життям селян та міщан.

І длятого ми вважаємо байдужним, що на нас, невизначних людий, посипалися лайки. Ми радіємо, що наші думки показалися живі і здалі, коли цісамі думки має нині наш старий край.

Що доторкається загального напряму „Свободи" то вона все стояла і стоїть на принципі цілковитої незалежности державної України і бачить ворогів нашої національної свободи нетільки в Польщі, але таксамо в Московщині і Румунії. Поодинокий чоловік або й гурток може забути за якогось ворога, що настає на життя нації, але цього не вільно ніколи вчинити газеті, яка хоче звати себе всеукраїнською.

Деколи підносяться голоси так тут, як і в тій части України, яка є під ляцькою кормигою, що уся енерґія спротиву повинна звернутися тільки проти Ляхів, а щоб мовчати про наші розрахунки з Московщиною. На погляд редакційного комітету таке становище є цілком хибне і вельми шкідливе для України, позаяк Московщина є для нас такимсамим смертним ворогом, як і Лящина. На нашу думку Московщина представляє собою передню сторожу азійських орд, із якими прийдеться Европі скорше чи пізніще до смертної розправи. Місце для Українців не є з московськими Евразійцями, цебто з мішанцями жовтої й білої раси. Ми є чисто білим, старим, племенем, із чистою европейською культурою і нам ніяк не під пару іти плече в плече із пів-Азіятами, якими є Москалі. Ми віримо увисшість европейської культури і ми певні, що біла раса вийде побідною, як все, в борбі із азійськими і московськими полчищами. Ми передвиджуємо европейський клич, який залунає вже внедовзі, а саме, що Европа для Европейців, для білої раси і більш нікого. Може й століття не мине, коли обєднані европейські армії проженуть московських мішанців поза Ураль, на Сибір, до Азії, де вони усіми своїми прикметами і тепер належуть. Длятого не може бути ніякої спілки України з Московщиною, бо наше місце не в Азії, а в Европі, на тих землях, які замешкуємо більше ніж 2.000 літ. І через це є обовязком кождого свідомого Українця, а вжеж певне обовязком часопису з всеукраїнським напрямком передбачити, а бодай розслідити те, що тепер коїться, щоб не завести своїх читачів в блуд.

Щоби увільнитися зпід ляцької кормиги, мусимо створити власну силу і шукати союзників поміж білими народами Европи, але ніяк поміж некультурними рабами в Московщині. Та ще й не забудьмо, що Москалі заморили голодом і повбивали нашого народу висше десять міліонів! Хто годен за те забути, той хай не зве себе Українцем, а хиба вачумленим недотепою, у якого ні памяти, ні чести, ні розуму. Ми певні, що народні маси на Великій Україні тільки на це й ждуть, коли прийде хвиля розплати із північними варварами. Хто у такий настрій не хоче вірити нам на слово, хай пригадає собі висше 6.000 українських повстань проти московської насили. Ачейже це показує найлучше, яким вітром повіває на українських степах.

В справі національної позички і негайної помочі, які збиралися при допомозі „Свободи" для уряду Петрушевича, мусимо зазначити, що це була послідна спроба і що колиб ми її не були вчинили, то тепер моглиби нам закинути, що через нашу байдужість Галичина зістала віддана Польщі. А так наша еміґрація дала потрібну суму гроша і коли прийшла невдача, ми можемо совісно сказати, що це не наша вина.

Свобода все давала місце на всілякі поклики для збірок на народні цілі. Таксамо вона підпирала „Обєднанне" в тій думці, щоби успішніще збирати жертви на конечні потреби у старім краю. Нині „Обєднанне" веде майже виключно гуманітарну акцію, збираючи фонди на інвалідів, сироти і на рідну школу. Ощадна ґаздівка і добра контроля учинили „Обєднанне" вповні довіреною інституцією, яка робить пожиточну роботу і робить її добре.

Крім „Свободи" ред. ком. зредаґував три календарі, одну повість і приготовив до друку одну театральну виставу.

Що доторкається всіх тих видавництв, ред. комітет мав все на оці отсю провідну думку: Україна не тільки Галичина, а увесь український нарід й уся українська земля, а в ній правдивою основою нації є українські селяни. Задлятого ми помістили нарис географії України, показали на існуючі селянські держави і містили чимало із нашої минувшини. Ми вважали також на це, як другі народи боролись за свободу і на кождім місци старалися підбадьорити народного духа, щоб не допустити до зневіри. Коли пригадаємо собі ту знеохоту, яка запанувала на нашій еміґрації по упадку нашої держави, а відтак по рішенню амбасадорів, яке віддало Галичину Ляхам, то мусимо сказати, що ред. комітет причинився бодай в якійсь мірі, що наш народний дух віджив.

В порозумінню з редакторами і головним урядом ми запросили до співпраці при „Свободі деяких визначних кореспондентів, через що уровень нашого органу дуже піднявся в гору. Щоб хто не говорив, а це є незбитий факт, що „Свобода" стала часописом, в якім поважно числиться наш старий край. Таксамо в наших календарах брали участь що найлучші письменники із нашої старої вітчини.

Крім свого обсягу діяння, ред. комітет брав участь в нарадах цілого головного уряду і був активним учасником усіх ухвал, які западали на тих засіданнях, а які немало причинилися до розвою і сили нашої організації.

В усіх справах ред. комітет руководився не своїми особистими поглядами, але все мав на оці добро організації, а з нею і добро цілої нашої еміґрації. Він старався, як міг, поширити і поглубити ідею всеукраїнської національної єдности, подати практичні вказівки для помочі у старім краю і все і всюди представляв нашій еміґрації кожну потребу, щоб всі гуртувалися біля У. Н. Союза.

У нашій совісти ми певні, що сповнили цілковито завдачу, яку наложила на нас послідна конвенція та що поважних закидів проти нас не найдеться.

Із нашої трійці остало нас тільки двох. Смерть забрала нам нечайно нашого товариша, бл. п. Дмитра Андрейка. Мусимо признати, що покійник брав дуже живу участь у всій нашій роботі та що це правдива втрата для нашої еміґрації, що його нам не стало.

Його улюбленою ідеєю було завсіди, щоб для Союзової молоді дати якусь газетку або книжечки, які приєдналиби тут уроджені діти для української справи. Коли теперішня конвенція ухвалить щонебудь в тій справі, так це буде начеб памятником для нашого покійного товариша. — А для нас двох, оставших, хай буде відрадою це, що завсіди бажали добра У. Н. Союзові і найбільшого добра, свободи, усьому українському народови.

Іменем Редакційного Комітету заявляє о. Струтинський свою згоду на пропозицію Статутової Комісії, яка буде предложена ще конвенції до затвердження, а після котрої на будуче не малося би вже вибирати осібного Редакційного Комітету.

Предсідатель конвенції п. Ом. Ревюк заявляє, що CHAMBERS OF COMMERS хоче вислати своїх представників на конвенцію У. Н. Союза і щоби вибрати комітет до прийняття тихже. До комітету увій[illegible] Кмиь, С. Я[illegible] М. [illegible]

[illegible]тель Комісії Просьб і Скарг предложив до затвердження конвенції узгляднені запомоги слідуючим:

Від. 295. Текля Лесняк $50.00, ухвалено.

В. 77. Агнешка Станько 50.00, ухвалено.

В. 102. Константин Кардамаш, $50.00, ухвалено.

В. 62. Іван Сливар $50.00, ухвалено.

В. 20. Жені і дітям по покійнім Степані Чолій, в дорозі ласки, $50.00, ухвалено.

В. 317. Катерина Петришин [illegible].00, ухвалено.

В. 41. Дмитро Нищот $50.00, ухвалено.

В. 170. Анд. Качмарик $50.00, ухвалено.

В. 235. Іван Бобак $100.00, ухвалено.

В. 223. Мих. Ковалевич до полагодження Гол. Екз. Комітетови.

В. 29. Г. Михаліцький, до полагодження Гол. Екз. Комітетови.

На внесенне Стефана Мелько, поперте Теодором Липка, о годині 6. вечером замкнено засідання.

ДЕРЖАВА І ЦЕРКВА.

Промова посла С. Хруцького на пленумі сойму з дня 24. березня ц. р. з нагоди ратифікації конкордату.

Значіння підписаного акту. — Його головна риса. — Рим і оборона польської політики. — Активна льояльність духовенства. — Перемога ідеольогії польської правиці. — Роля унійської церкви.

Висока Палато! З огляду на те, що річпосполита Польська не признала принципу відмежування церкви від держави, конкордати між державою і поодинокими церквами є необхідністю. Нині сойм радить над першим з цих конкордатів. Маємо надію, що незабаром держава почне підписувати умови щодо нових конкордатів і з иншими церквами, инших некатолицьких віроісповідань. Конкордат між польською державою і Апостольською Столицею не є для нас байдужим уже з тої причини, що він є першим, а в наслідок цього: принципи цього першого конкордату без сумніву станут основою для инших віроісповідань. Крім цього конкордат не дурно розглядали в комісії для закордонних справ; — він має деякий політичний зміст, до чого ми не можем поставитись байдуже. Вкінці конкордат між Апостольською Столицею і польською державою безпосередно нас торкається, зваживши, що 55 проц. українського народу, що живе в Польщі, приналежні до греко-католицького обряду. Позбавлений з вашої вини спроможности мати своїх представників у соймі, цей відлам українського народу поручив оборону всіх своїх інтересів, а тим самим: релігійних, послам православного віроісповідання. Само собою, що релігійні справи можемо розглядати зі становища загально-національного, а не з вузько-обрядового. Отже й наше становище до сучасного конкордату буде зазначене з огляду на загальне добро українського народу.

Переходячи до характеристики конкордату, я хотів підкреслити його найголовнійшу рису. Він є перемогою польської держави, чи точнійше: державної концепції правого табору. Міністер Ст. Грабскі може бути гордий, не лише як делегат уряду, але як лідер правиці. У конкордаті найшла повний вислів його ідеольогія. Що придбала з конкордату польська держава? Вона одержала нового союзника в особі Апостольської Столиці, союзника безьзастережень. Папський Ватикан звязав свої інтереси з інтересами польської держави. Правду казав проф. Дубановіч на засіданнях підкомісії, що в конкордаті стали інтереси католицького костела тотожні з інтересами держави, і тому сам ствердив, що в конкордаті переведено скрізь рівновагу між польською державою і Апостольською Столицею. І тому слова п. делегата Грабского не є пустою чванливістю: що св. Отець ставиться дуже прихильно до Польщі і що існування сильної та великої Польщі є необхідне для Европи та цивілізації. П. корреферент, соціялістичний посол Чапінські, який глядить на Ватикан і на його політику дуже підзорливо, дармие відшукував у конкордаті переведення одної з тез ватиканської політики про супремацію католицького костела над державою. Збитий із пантелику п. Чапінські не запримітив, а може й нехотів запримітити, що Рим таки полишився вірним собі і не зрікся своєї ідеї, щоби проводити міжнародною політикою, чи впливати на неї. Не панувати над світською владою в Польщі, але разом з Польщею і через Польщу впливати відповідно на світову політику і на саму Польщу — ось мета Риму зі... в конкордаті.

Голова комісії закорд. справ Домбскі влучно сказав, що Ватикан, від хвилини признання конкордату, нічого не зробить у своїй політиці такого, що булоби шкідливе для польської держави. Рим дуже далеко заангажувався в польській політиці. У цьому напрямі Ватикан пішов так далеко, що в користь польської державности склав жертву навіть з релігійних інтересів. Для ширення католицької віри між іновірцями дуже корисним для Риму було те, щоби існували дієцезії поза межами польської держави, як нпр. Витебська, Могилівська та инші, але що для польської держави було це дуже небажане — Рим відступає.

Конкордат означує обсяг усіх дієцезій у межах польської держави, а тим самим Рим забезпечує польську державу на майбутнє від можливости, щоби чужі держави не вмішувались у внутрішні польські справи, та найважливійше те, що своїм авторитетом немовто санкціонує теперішні кордони польської держави. І то саме у мент, коли справедливість цих кордонів піддано під сумнів. Мав рацію пан професор і міністер Станислав Грабскі, що квапився підписати конкордат і відкладав на пізнійше полагодження цілої низки инших справ, таких важливих як нпр. справа патронату та майна відобраного від костела владою завойовницьких держав. Хто зна, чи нині Рим пішов би так далеко як кілька тижнів тому на умову такого змісту. Треба признати дипльоматичну зрілість п. Ст. Грабскому.

Ватикан не лише санкціонує і признає нинішні кордони польської держави, але піддержує й инші імперіялістичні аспірації Польщі, як нпр. у відношенню до Данцінга. Дивно вражає те, що висуваючи тезу, що межі дієцезії не можуть виходити поза кордони держави, конкордат робить у цій тезі вилім там, де діло йде про користь польської держави. Конкордат в унісон з польським апетитом на Данціг, повіряє юрисдикцію над **польськими мешканцями** Данціга польському архиепископові, а не німецькому — як слід було би передбачити. Ось як у цій справі глядить Ватикан крізь призму польських змагань, отверто засуджуючи себе на неприємність з боку Німеччини, а ще в більшій мірі — Литви. І ось першим наслідком і відгомоном умови конкордату між Польщею і Апостольською столицею був замах на папського нунція на Литві і зірвання урядом цієї держави переговорів з Римом у справі конкордату.

Та не лише в царині закордонної політики Рим глядить польськими очима. В инших питання бачимо той самий близький взязок між Апостольською столицею і польською державою. Головно характеристичним є твердження, яке мав, як кажуть, висловити св. Отець, що добрий католик буде завсіди добрим громадянином. Крім цього Ватикан свідомо обіцює льояльність підчиненого йому духовенства супроти польської держави і то льояльність не лише пасивну, але й активну. З огляду на тісний звязок між польською державою і Апостольською столицею, на випадок непорозумінь між ними, всі спори мають полагоджуватись взаємно, і для того призначується так сказати мирова, посередна інституція, складена з рівної скількости представників, з обох боків. **(П. Ґломбінські: до цього кожний є зобовязаний, не треба ніякого посередництва).** Такого принципу взаємного порозуміння в конкордаті не можна би перевести, якби не було тісної єдности між обома сторонами.

Що більше: у царині внутрішньої політики Рим і Ватикан ангажують себе так далеко, що навіть уповні санкціонували політику правих партій. Тут починається перемога ідеольогії п. Ст. Грабского...

ні внутрішньої національної політики. Праві партії привязують велику вагу до такої інституції як костел у розумінні державнім, і саме праві партії бажають зробити з латинського костела, з його могутньою організацією, знаряддя своєї національної політики, знаряддя польонізації. **(Голос п. Міхаляка: Православна церква була царським знаряддям!).**

І тут знову Ватикан, здається, пішов на значні жертви зі свого боку. В інтересі Риму лежить поширювання католицької віри серед іновірців. До цього часу місію ширення католицизму на Сході повірювали греко-католицькій церкві. Унія мала бути спершу мостом, по якому православне населення могло би лекше перейти до римо-католицького костела. Такою була „державна рація" унії, але унія не зовсім довела до покладеної мети. Правда, св. Отця признає тепер приблизно 4 міліони людей, з тих, які не належали би до його пастирського стада, колиб не існувала унія, але унія не зробила зі своїх віруючих латинників і в деякій мірі стала самостійною. А проте це не значить, щоби в наслідок цього перетворення уніятська церква втратила свою месіяністичну силу.

Суперництво уніятської і православної церкви. — Жертва Ватикану — Целібат — удар в інтелігенцію. — Рим і Польща на спільнім шляху. — Інтерпретація конституції. — Офензива проти українського народу.

Уніятська церква переставши бути помічним знарядом латинського костела, почала ставати окремою національною церквою, яку можна було називати українсько-католицькою замість первісної назви греко-католицької. Уніятська церква не лише зміцнила свою апостольську силу. Ніхто краще від неї не міг би нести католицької місії на Схід, головно у теперішній момент, коли український нарід на Великій Україні силкується створити свою національну, автокефальну церкву, відокремлену від московської і коли на Україні ведеться боротьба між ними. Перед українським народом, який головною метою у теперішніх умовинах уважає зєдинення своїх земель, виринуло зовсім природно й завдання уніфікації в царині віри. Невідомо, якби скінчилась розвязка цієї проблеми. Нині з повною обєктивністю можна ствердити, що конкордат між Річпосполитою і Апостольською столицею значно обнизив дані уніятські церкви у спорі з православною церквою за вплив над народом.

Конкордат відбирає грецько-католицькому обрядові його місію і передає її латинському обрядові. **І в цьому треба добачати жертву складену Ватиканом,** бо апостольська сила латинського костела ніколи не зможе дорівняти такій самій потенції греко-католицької церкви. Конкордат ідейно перекреслює Унію і ставиться до її церкви, мов мачуха. Передаючи пропаганду католицької віри від нині латинському костелові, конкордат згідно з цим принципом творить на українських землях 5 римсько-католицьких дієцезій, а ледве 3 греко-католицькі, дотеперішні, задержує. Таким робом одна римсько-католицька дієцезія припадає пересічно на 750 тисячів душ, а одна греко-католицька на подвійне число вірних.

Кажучи про матеріяльне забезпечення духовенства, конкордат ні слівцем не зраджує журби св. Отця про жонате уніятське духовенство. А цього природно слід було сподіватись. **(Голос: Адже св. Отець не є жонатий!).** Таким робом конкордат піддержує ідею целібату. Можна ставитись до целібату з двох ріжних становищ: з погляду інтересів самої церкви і [illegible] або ні. Та нема сумніву, що з національного погляду є він дуже шкідливий для українського народу, тому, що позбавляє його, так-сказати, джерела його інтелігенції. **Целібат є ударом спрямованим рукою ворога в інтелігенцію українського народу.** Тому підмога, яку дає целібатові конкордат, є вельми характеристична. Ватикан іде в даній випадку на руку тим, що хотіли би обезсилити український нарід і позбавити його інтелігенції, маючи на меті польонізацію.

Таку саму мету поширювання польонізації має також поручена латинському костелові місія серед іновірців. Я вже казав, що від тої заміни Ватикан програє і без сумніву це з його боку жертва. На чию користь? На користь ідеольогії п. Ст. Грабського, — тому, що латинський костел і лише він єдиний може бути знаряддям польонізації. Що з цього, що менше іновірців навернеться до св. Отця, завдяки латинському костелові, ніж могло би їх навернутись завдяки греко-католицькому? За те ці навернені вівці станут Поляками. П. Ст. Грабскі знає добре, що на частині українських земель, серед найтемнійших елементів нашого народу, панує ще хибний погляд, буцімто приналежність національна є тотожна з приналежністю до якогось віроісповідання. На жаль, ще надто багато людей гадає, що бути католиком це значить бути Поляком, — і на цьому праві польські партії збудували свої польонізаційні обрахунки. З цією метою конкордат піддержує виключно латинський костел і мов мачуха ставиться до греко-католицької церкви, тому, що вона не сповнивши надій її творців, стала захистом української національности.

Завдяки цій своїй прикметі греко-католицька церква стала неприємною для п. Ст. Ґрабского, і це почування вмів він перелити в Апостольську Столицю. У цьому перемога вже не польської держави, а державної ідеольогії п. Ст. Ґрабского і його партії. Таким самим здобутком, виключно п. Ґрабского треба вважати і ту статтю конкордату, де сказано про додаткову мову до богослужень та проповідей. Уже тепер конференція епископів рішатиме цю справу — і чи можна сумніватись, що ніяку иншу мову, крім польської, не допустять до богослужень та проповідей? Білоруська мова вже не буде як доси, лунати під склепінням католицького костела: „Ad maiorem Polonie gloriam." І тут знову, як в инших випадках, бачимо деяку жертву римо-католицького костела. Чимже розяснити цю жертвенність Риму висловлену в конкордаті і що в заміну за це одержить римо-католицький костел?

Рим на протязі своєї тисячелітної історії завсіди прямував до того, **щоби коли не держати у своїх руках крім духового меча ще й світський меч,** то бодай користуватись ним: мати когось, хто на службі костела держав би його. Ватикан відчув і зрозумів добре, що польська держава, в яку входять території з 50 проц. непольського населення, прямуватиме завсіди до того, щоби злити назавсіди ці землі з корінною Польщею, бо без цих земель не може існувати великодержавна Польща. Отже Рим ствердив, що його шлях спільний з Польщею, і що її „державна рація" йде по лінії інтересів Ватикану. Головно відповідає Риму ідеольогія п. Ґрабского. Рим завсіди був практичний і волів прикладати реальні засоби впливу, ніж методи ідеалістично-духового характеру. Рим є пересвідчений, що польська держава всіма засобами піддержуватиме і на далі католицький костел, як це робила й досі, і одночасно переслідуватиме всі инші віроісповідання, які моглиби стати його суперником. **Рим має добрі очі і добре бачив, як не дружно ставились до греко-католицької церкви за те що вона стала захистом української національности.**

Далі бачив Рим, як супроти його відвічного суперника: православної церкви поставилась відроджена Польща. А саме: спершу польська лівиця, будучи при владі, постаралась позбавити православну церкву матеріяльних засобів усього її майна, а далі правиця та центр при владі відобрали цій церкві сотки святинь і позбавили її свободи і внутрішнього самоврядування, роблячи її вповні залежною від світської влади. Правда, що на перепоні цієї політики ворожої православній церкві могла би стати конституція, яка каже про рівноправність усіх церков і релігійних звязків, але інтерпретувати конституцію можна як кому до вподоби. І ось ми чули вже раз у конституційній комісії, а вдруге в комісії земельних реформ цікаве розяснення тези про рівноправність костелів та церков.

Центро-праві партії, основуючись на тім, що згідно з текстом конституції католицький костел займає головне місце між рівноуправненими, вже не признають цілого принципу рівноправности — отже які конституція, ні ніщо инше не стане на перепоні костелові, щоби він зайняв головне становище в державі. Римський костел зміцнить своє становище, основуючись на тім, що інтерес польської держави не є суперечний бодай з його власним інтересом. Що торкається місії на Сході, то як довго там панує большевизм, ця справа не є актуальною і тому наразі не передбачує послуг греко-католицької церкви. Теперішня ситуація каже опертись на Польщі і йти по лінії її інтересів. Тому Рим, практичний а не ідеалістичний у методах своєї пропаганди, охотно йде немов на жертву і готов утотожнювати свої інтереси з інтересами польської держави.

Реасумуючи все те, що я сказав, стверджую, що **конкордат ідентифікує інтереси Апостольської Столиці з інтересами польської держави** і інтересами польської правиці. Чи має це значити, що польська держава, чи лак: польська реакція, спільно з римо-католицьким костелом буде вести офензиву проти українського народу, з метою польонізації? Для українського народу нинішний конкордат є шкідливий і ми, як єдині представники цього народу, не всилі його прийняти.

В імени Українського Клюбу та Білоруського заявляю, що ці клюби голосуватимуть проти конкордату.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

Мікісракс, Па. — Вже кілька днів як вибух у нашій місцевости страйк у фабриці Пресд Стіл Кар Ко. Причина страйку та, що компанія хоче побільшити години праці і зменшити робітничу платню.

Досі робітники досить солідарно держаться, сходяться на збори що дня і вибрали страйковий комітет, котрий проводить страйком. Робітники вірять, що жадні робітники з других доокoличних та подальших місцевостий не будуть їхати за роботою в нашу місцевість як страйколоми і ми будемо могли виборoти свої права. — Г.

З'ПОНАД ТИХОГО ОКЕАНУ ДЛЯ ПРОСВІТИ У ЛЬВОВІ.

(Допись з Ню Йорку).

Які два місяці тому ми писали про сміливу пробу „Січового Базару" в Ню Йорку зібрати аж — 100,000 членів для „Просвіти" у Львові. Ну! 100,000 членів ся акція не дасть, але дасть мабуть більше, аніж яканебудь інша акція в Америці в тім напрямі.

Результати акції вже є.

Ось примірoм з Дітройт, Миш., пише Василь Білик:

„Прошу приняти до відома, що я сповнив Вашу просьбу і записав 25 членів до Т-ва „Просвіти" у Львові. Книжочку звертаю Вам і прошу прислати ще одну на 25 членів. Бо в першій мірі треба нам Просвіти. А прошу посилати скоро, бо я вже маю двох нових членів"...

Або знов аж з Аніокс (Брит. Колюмбія, Канада), що ми навіть не чули, аби там були Українці, п. І. А. Кузик, діставши відозву і купонову книжочку від „Січового Базару", зібрав не 25 але 40 членів між тамошніми в далекі світи закиненими Українцями, а від них зібрав не 60 але аж 133 долярів та післав до Львова до „Просвіти". П. Кузик пише між иншим так:

„В сій околиці не можна було більше зробити тому, що тут богатих Українців нема, майже всі робітники та дорібкевичі, так що годі від них сподіватися щось більшого (себто великої суми гроший) і в Канаді під теперішню пору про гроші дуже тяжко; дуже трудно їх дістати. Мовляв, минули золоті часи. Нині висилаю суму 133 доляри до Просвіти в Галичині. Красненько дякую вам за книжочку, котру Ви прислали мені, хоч се була для мене тяжка праця і забрало немало мого часу, але в мене на добре діло час най найшовся."

Так правдиві патріоти на ділах працюють. Се народня праця!

Деякі члени придбані п. Кузиком, дали більше, аніж річна вкладка до „Просвіти" (2 доляри).

Так ось далеко за скельними горами над берегом Пасифіку, майже під Аляскою, наша старокраєва „Просвіта" буде мати своїх щирих членів і туди будуть іти книжочки та календарі „Просвіти", несучи нашим робучим людям просвіту і рідне слово. Довгенько прийдеться сим книжочкам зі Львова мандрувати, який добрий місяць, але вони там зайдуть, бо там сини Матери-України, що про Рідну Неньку не забули. Чиж се не доказ, що ми живий нарід та що жадні ворожі заходи не задавлять духа нашого народу?..

Нехай буде слава „Просвіті" у Львові! Нехай буде дяка нашим поселенцям у далекім Аніокс, що на кінці світа, і дяка всім, хто трудився для „Просвіти". Сим побідимо!

Радуючися з успіхів п. Кузика в далекій, Богом і людьми забутій оселі, не можемо здержатись, щоби не крикнути до наших людий в цілих Злучених Державах: Браття і Сестри. Ті загнані далеко наші Браття, всего їх 41, а зложили 133 доляри. А що зложили ми? Що зложив Ню Йорк? Що зложило Шикаго? Филаделфія? де нас не 40 ані не 400, але по кільканайцять чи кількадесять тисяч душ; де є наші установи, організації, політики, провідники?

Порівнаннє виходить слабо для нас, не для Аніокс! Як Аніокс (чули Ви коли про нього?) — зложив 133 доляри, то Ню Йорк, Шикаго, Филаделфія повинні зложити решту, що бракує до 100,000 членів. Ану, пробуймо!

Просвітянин.